

Джерело: [«Дзеркало тижня. Україна» №39, 25 жовтня 2013](#)

Що ми знаємо про Тіроль? Це десь між Італією та Австрією, серед високих і білосніжних гір. Історична область, генетично пов'язана з Баварією. Місця, де під час Другої світової проходила Готська лінія. А ще — Альпи, лижі, чудернацькі капелюшки. У Тіролі народжувались і вмирали могутні імператори, там лунала прекрасна музика, там чисте гірське повітря і по-австрійськи бездоганний лад. А ще там обожують літературу.

Не дивно, що серед кумирів тірольських читачів виявилось і кілька українських письменників. Адже — подумати тільки — якихось сто років тому Галичина, Буковина і Тіроль входили до складу однієї величезної держави! Коли дивишся на величне Музейне містечко у Відні чи розмаїття надсучасних споруд в Інсбруку, мимоволі думаєш: у Львові, Ужгороді й Чернівцях могло б бути те саме!

Втім, Україна поволі наближається до однієї зі своїх найближчих країн-родичок — Австрії. Це переконливо довів перший фестиваль української літератури, який 17–19 жовтня цього року відбувся в Інсбруку. Поштовхом до заходу став вихід друком перекладу німецькою мовою роману Марії Матіос "Солодка Даруся" у тамтешньому видавництві "Хаймон Ферлаг". До фестивалю авторка роману, народний депутат від

партії "Удар" та лауреатка Національної премії України ім. Т. Шевченка разом із найвідомішим у світі українським письменником Андрієм Курковим провели низку презентацій у Берліні та Лієнці.

Видавництво "Хаймон" вирішило зібрати коли не всіх, то принаймні більшість сучасних українських письменників, чиї твори перекладено й видано в німецькомовному світі. За моїми власними підрахунками, таких, як мінімум, семеро — Юрій Андрухович, Сергій Жадан, Оксана Забужко, Таня Малярчук, Андрій Курков, Любоко Дереш і Марія Матіос. Четверо останніх і стали тим "українським літературним десантом", який висадився в Інсбруку. Саме в цей час у польському Вроцлаві Оксана Забужко, за підтримки автора "Московіади", одержувала премію "Ангелус", якою відзначають найкращу книжку року у країнах Центральної Європи. Тож відсутність двох патріархів тягнула, радше, на радісну, ніж на сумну.

Видавництво "Хаймон" було засноване в Інсбруку 1982 р. Почавши з науково-популярних видань про місцеві історію та культуру, "Хаймон" поступово зацікавився спочатку місцевими німецькомовними авторами, а згодом і перекладною літературою. У 2012 р. каталог "Хаймона" налічував 720 назв. З українців "Хаймон" видавав твори Куркова (два романи з трилогії "Географія самотнього пострілу" — "Повість про істинно народного контролера" та "Доля папуги"), а тепер і "Солодку Дарусю" Матіос. У перекладі німецькою — Darina die Süße. Дуже нагадує пріснопам'ятний роман Фейхтвангера "Єврей Зюсс".

Хотілося б сказати і про фундацію, яка підтримала фестиваль. Адже може скластися враження, буцім українські письменники вельми заможні — отак взяли й гайнули до Тіролю! Фестиваль відбувся завдяки підтримці Фонду "Розвиток України". Щорічно Фонд підтримує до трьох проектів, пов'язаних з презентацією української культури за кордоном. Нинішнього року вже вдруге було підтримано український стенд на книжковому форумі в Ляйпцигу. Пізніше був український стенд у Каннах. Фестиваль в Інсбруку став третім проектом. За програмою "i3" виділяються гранти на різні проекти фестивального типу — власне, в Україні це вже кілька років поспіль Форум видавців. Також у Фонді успішно діє програма стипендій для письменників, завдяки якій вони можуть упродовж трьох місяців одержувати матеріальну підтримку — сім тисяч гривень на місяць. Це дозволяє їм присвятити весь час написанню задуманого твору. Такі стипендії практикуються в усіх європейських країнах. Їх дуже багато — і державних, і недержавних. В Україні держава письменників не підтримує, тому вся надія — на приватні благодійні структури.

Фестиваль в Інсбруку вийшов невеличкий (три дні — три заходи), проте вельми динамічний. Розпочала його дискусія під загадковою назвою "Ще не вмерла Україна" у книгарні видавництва "Хаймон". Втім, таємниця назви хутко прояснилася: письменники говорили не лише про літературу, а й про Україну, її майбутнє. Уривки з творів, які звучали, були просякнуті політикою. Вела дискусію відома австрійська журналістка і письменниця Сюзанна Шоль, ветеранка головного каналу Австрії ORF. Свого часу Шоль була кореспондентом австрійських ЗМІ в Росії, багато писала про війну у Чечні. "Своєю книжкою я здійснила подорож до історичного пекла України", — заявила Марія Матіос збентеженим тірольським читачам. Цією заявою вона запустила розмову про історію України та ту роль, яку в усвідомленні історичного минулого народом відіграють письменники. Що можуть літератори? Створити нові міфи (як це нині відбувається з УПА)? Чи розвінчати старі? Авторка "Майже ніколи не навпаки" хоче вивчати історію через людину, її почуття, її вчинки. "Я не заспокоюся, поки не напишу сагу про людину ХХ ст.", — впевнила письменниця.

Посперечатися з Матіос вирішив значно молодший (29 років) Любко Дереш. "Молоде покоління письменників — це покоління без учителів, — сказав він. — Є велика різниця між тим, як пізнавали світ наші батьки, і тим, як пізнаємо його ми. Люди мого віку майже не знають історії. Їм це нецікаво". Дивно. Адже принаймні одна з двох нових книжок Дереша — "Миротворець" — звертається до історії. У першій із повістей у цій збірці автор вигадує філософа, який жив і творив на Галичині початку ХХ ст., а в другій подає майже реальний епізод із життя Роберта Оппенгеймера. Виходячи з логіки Любка, молоді письменники, яким історія нецікава, априорі допомагати історикам не можуть.

Наступні заходи відбувалися спільно з Інститутом славістики Інсбрукського університету — одного з найбільших в Австрії. У ньому навчається 27,5 тис. студентів. Цей заклад, заснований далекого 1669 р. імператором Леопольдом I, — серце міста. Функціонує в ньому і Літературний дім на Інні (Інн — річка, на якій стоїть місто). Саме в стінах цього затишного клубу для студентів та викладачів проходила друга частина фестивалю. Спочатку — модна традиція "довгих ночей": Довга ніч української літератури. Відомі критики представляли українських письменників, ті ж читали розлогі фрагменти своїх творів. Очевидне захоплення викликав виступ Тані Малярчук. Уривки з оповідань з її книжки, виданої у Відні 2009 р., викликали у слухачів щирий регіт. Наступного дня в Літературному домі відбулася дискусія "Літературне життя в Україні". Марія Матіос цілком слушно підмітила, що склад української делегації в Інсбруку якнайкраще відбиває загальний стан літератури в Україні: нонконформістка Малярчук зі своєю хулігансько-естетською прозою, Курков, який пише доступні для всіх романи, присвячені переважно нашому радянському минулому, Дереш із філософською прозою нового покоління та Матіос, яка репрезентує традиційне письмо з сакраментальним зверненням до історії страждань і поневірянь українського народу. Гендерна рівність. Чіткий поділ на місто й село.

Фестиваль викликав чимало запитань. Міркували і про літературну географію України: про що пишуть на Заході, а про що — на Сході. Висловлювалися припущення, що письменники на Західній Україні активніші, але перебувають у затінку Австро-Угорської імперії. А літературі Східної України притаманний драйв. Це думка Дереша. Який зізнався, що, хоч і починав із книжок Андруховича, проте вже позбувся його впливу й тепер переніс погляд на Бруно Шульца, Івана Франка, Леопольда фон Захер-Мазоха.

Говорили і про покоління соцмереж. Усі дізналися, що в мережевих іграх Любко виступає під псевдо Орк. Літературу молодий письменник, як з'ясувалося, сприймає як своєрідний спосіб самоідентифікації. Згадували і про проблеми літератур національних меншин в Україні. Зокрема, Андрій Курков багато говорив про кримських татар. Результати фестивалю перевершили всі очікування. Захід, що планувався одноразовим, із волі видавництва "Хаймон Ферлаг" проходитьиме що два роки. Як тепер модно казати — бієнале. Тож у 2015 році Інсбрук знову скаже Україні "Херцліх вількоммен! — Ласкаво просимо!" А видавець пообіцяв видати ще один роман Марії Матіос і взятися за твори Юрія Винничука.